

Tjaša Kokalj | Osnovna šola dr. Vita Kraigherja, Ljubljana

Stališča študentov Pedagoške fakultete UL do slovenskega pravopisa

Faculty of Education Students' Views on Slovenian Orthography

Izvleček

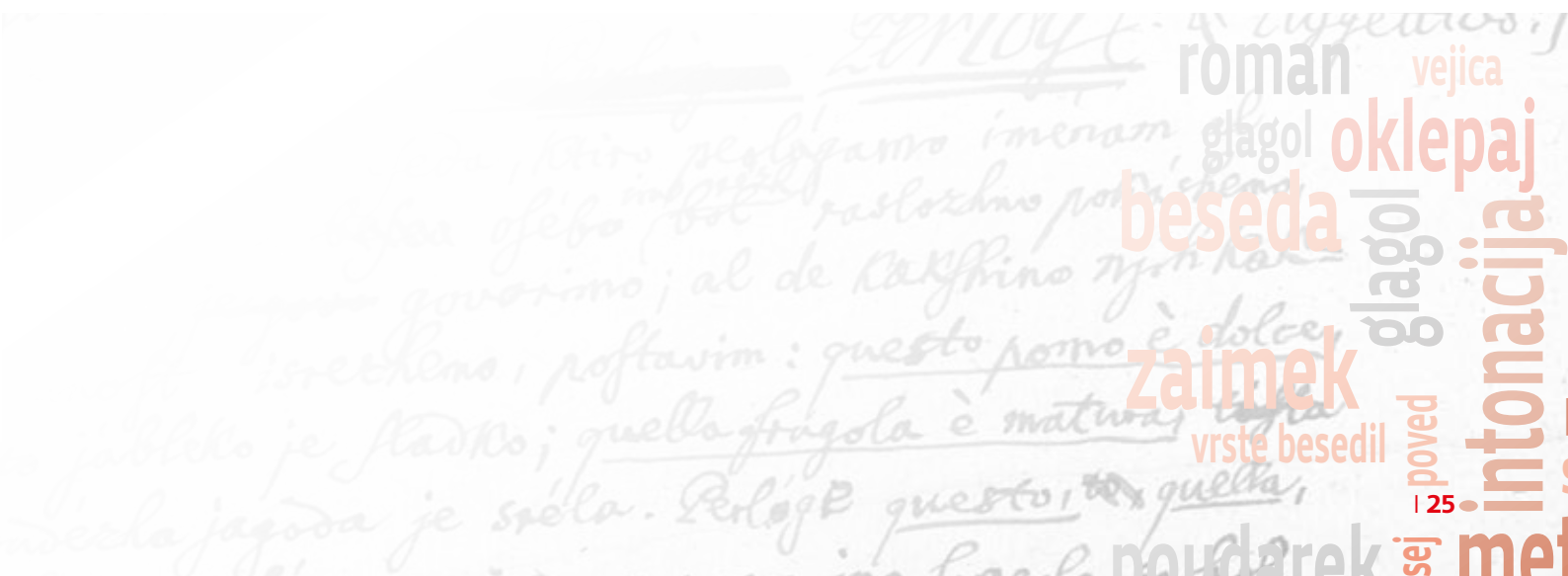
Ključne besede:
pravopisna zmožnost,
Slovenski pravopis, stališča
študentov pedagoških smeri

Jezikovna zmožnost in z njo pravopisna zmožnost je ena od sestavin sporazumevalne zmožnosti, ki se jo tako sistematično kot spontano razvija od 1. razreda osnovne šole naprej. Članek povzema ugotovitve raziskave o mnenjih študentov Pedagoške fakultete UL o obravnavi in uporabi pravopisnih pravil na različnih stopnjah izobraževalnega sistema ter nakazuje nekaj nujnih sprememb predmetov in vsebin predvsem na področju študija vseh bodočih pedagogov.

Abstract

Keywords:
orthographic competence,
Slovenian orthography,
pedagogy students' views

The ability to use language and knowledge of orthography are among the elements of the communication competence developed, both systematically and spontaneously, from the first grade of primary school. The article gives a summary of the findings from a research performed among the students of the Faculty of Education, University of Ljubljana, with the purpose of gaining insight into their views on learning and using orthography rules at various educational levels. It also points to a few necessary changes in the curriculum and content, primarily concerning the studies of all future pedagogues.

Pravopisna zmožnost je eden od gradnikov jezikovne zmožnosti, ki se jo razvija na vseh stopnjah izobraževanja. Za to so odgovorni predvsem učitelji slovenščine in tudi učitelji ostalih predmetov. Ker so velik zgled učencem, morajo paziti na svoje zapise in morajo upoštevati tudi pravopisna pravila. A raziskave kažejo, da so pravopisne napake učiteljev pogoste, v obravnavo pravopisnih pravil pa učitelji redko vključijo praktične primere. Spremeniti bi se morali tudi predmetniki študijskih programov na Pedagoški fakulteti UL, da bi vsi bodoči pedagogi imeli vsaj nekaj ur slovenščine, pri katerih bi ponovili tudi pravopisna pravila.

Uvod

Eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine v osnovni (OŠ) in srednji šoli (SŠ) je razvijanje sporazumevalne zmožnosti učencev oz. dijakov.¹ Ta je

sestavljena iz motiviranosti, stvarnega znanja, slogovne zmožnosti, zmožnosti nebesednega sporazumevanja, metajezikovne zmožnosti in jezikovne zmožnosti (Križaj Ortar 2006). Zadnja je zgrajena iz poimenovalne/besedne/slovarske, upovedovalne/slovnične/skladenjske, pravorečne in pravopisne zmožnosti (prav tam).

Z razvito pravopisno zmožnostjo človek kot sporočevallec obvlada pisanje besed, povedi in besedil, torej pretvarja glasove, besede, povedi ... iz slušnega v vidni prenosnik, kot prejemnik pa obvlada branje besed, povedi in besedil, torej pretvarja črke, besede, povedi ... iz vidnega v slušni prenosnik (Bešter Turk 2011). V skladu z učnim načrtom za slovenščino učenci² in dijaki razvijajo pravopisno zmožnost v OŠ in SŠ, in sicer sistematično pri pouku slovenščine, pri drugih predmetih pa spontano oz. jo utrjujejo ali naj bi jo utrjevali. Pa vendar ugotavljamo, da imajo odrasli Slovenci tudi po končani SŠ ali celo fakulteti težave s pravopisom. Dobro je, da se tega zavedajo še posebej učitelji vseh predmetov, ker so zgled učencem/dijakom tudi pri pisanju.

Razvijanje pravopisne zmožnosti med izobraževanjem

Slovenščina je temeljni splošnoizobraževalni osnovnošolski predmet in so ga učenci deležni v več kot 1600 urah pouka. V vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih OŠ je v učnem načrtu tudi veliko operativnih ciljev za razvijanje pravopisne zmožnosti, kot na primer raba velike in male začetnice, pisanje končnih in nekončnih ločil, zapisovanje kritičnih glasov, uporaba jezikovnih priročnikov ipd. S cilji so povezani tudi številni minimalni standardi znanja, ki jih predpisuje učni načrt za slovenščino (Program osnovna šola 2011) in jih morajo učenci dosegati ob koncu posameznega triletja.

Učenci, ki se vpišejo na splošne, klasične in strokovne gimnazije, imajo še dodatnih 560 ur pouka slovenščine (od tega je polovica ur namenjena književnemu, druga polovica pa jezikovnemu pouku) in pri tem pridobljeno znanje utrjujejo in še nadgradijo. Srednješolci, ki se odločijo za opravljanje pedagoških poklicev, se lahko vpišejo na Pedagoško fakulteto Univerze v Ljubljani (PEF UL). Tam imajo predmete s področja slovenščine le študenti razrednega pouka (RP) in predšolske vzgoje (PV). Preostali študijski programi na PEF UL nimajo predmetov, ki bi se povezovali s strokovni-

¹ Članek je nastal na podlagi magistrskega dela Tjaše Medved (poročene Kokalj) z naslovom Stališča študentov Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani do slovenskega pravopisa in pod mentorstvom izr. prof. dr. M. Bešter Turk.

² Izraz učenci velja enakovredno za učenke in učence; enako je tudi pri dijakih in dijakinjah, študentih in študentkah, vzgojiteljih in vzgojiteljicah ter pri učiteljih in učiteljicah.

mi vsebinami slovenskega jezika, čeprav je učni jezik v slovenskih šolah slovenščina.

Pravopisna zmožnost v praksi

Kljub velikemu številu ur slovenščine v celotnem izobraževanju se jezikovne napake in v okviru teh pravopisne pojavljajo še pri odraslih Slovencih, torej tudi pri študentih – bodočih učitelji – in že zaposlenih učiteljih/vzgojiteljih. Razvito pravopisno zmožnost so raziskovale avtorice nekaterih diplomskih in magistrskih del.

E. Lovišček (2003) je v svojo raziskavo zajela 160 kontrolnih nalog, ki so jih sestavili srednješolski profesorji, ki poučujejo nejezikovne predmete v splošni gimnaziji, in preverjala njihovo pravopisno ustreznost. Največ napak se je pojavilo pri rabi ločil (npr. raba vejice in končnih ločil), velike in male začetnice ter pri neupoštevanju pravil o stičnosti vseh ločil.

L. Glad (2009) je v svoji diplomski raziskavi s preizkusom znanja preverjala pravopisno zmožnost diplomiranih vzgojiteljic in vzgojiteljev ter ugotovila, da se je največ težav pojavilo pri vstavljanju vejic, nekaj pa tudi pri rabi velike začetnice.

P. Šek Mertük (2011) je analizirala 125 učnih priprav, ki so jih pri matematiki sestavili študenti Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru. Ugotovila je, da večina študentov ni upoštevala pravopisnih pravil pri pisanju besed skupaj oz. narazen, rabi matematičnih znamenj, rabi velike in male začetnice ter pri pisanju simbolov.

A. Čudič (2013) pa je z analizo zapisanih navodil v kontrolnih nalogah in na učnih listih, ki so jih pripravili razredni in predmetni učitelji v slovenskih osnovnih šolah, ugotovila, da je bilo največ napak povezanih z rabo pike ter velike in male začetnice. Ugotovila je tudi, da so razredni učitelji naredili pol manj napak kot predmetni učitelji in da število napak narašča s številom let delovne dobe.

Rezultati raziskave in interpretacija

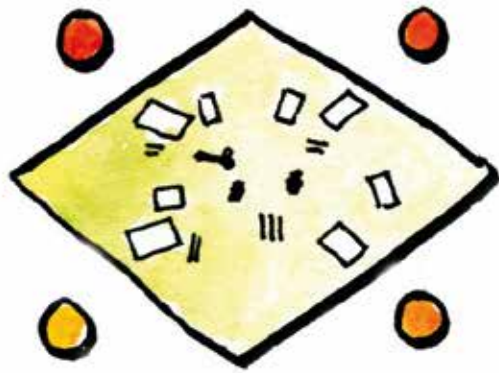
Vmagistrski raziskavi T. Medved (2017) nas je zanimalo naslednje: kako študenti različnih pedagoških smeri na PEF UL ocenjujejo svoje obvladovanje slovenskega pravopisa in katere vzroke navajajo za to; kaj menijo o poučevanju in uporabi pravopisnih pravil v OŠ in SŠ ter pri študiju; kaj bi spremenili na posamezni stopnji šolanja; ali se zdi študentom praktično obvladovanje pravopisnih pravil pri pedagoškem delu pomembno. Vzorec je zajemal

622 študentov PEF UL, ki so v študijskem letu 2015/16 rešili anketni vprašalnik. Največ študentov je bilo z Oddelka za razredni pouk (RP; 44 %) in z Oddelka za predšolsko vzgojo (PV; 19 %), ostali študenti pa so bili z drugih študijskih smeri.

Rezultati so pokazali, da študenti PEF UL svoje obvladovanje pravopisnih pravil ocenjujejo kot zelo dobro, a ne odlično. Najnižje ga ocenjujejo študenti PV, kljub temu da imajo med študijem pouk slovenščine. Največ študentov specialne in rehabilitacijske pedagogike, logopedije in surdopedagogike ter študenti dvopredmetnih študijev pa svoje znanje pravopisa ocenjuje kot odlično, kljub temu da pouka slovenščine nimajo. Razlog za take ocene vidimo predvsem v tem, da so študenti RP in PV, ki imajo med študijem tudi pouk slovenskega jezika, veliko bolj kritični do svojega obvladovanja pravopisa kot študenti ostalih smeri. Kot razloge za tako stanje so navajali predvsem dobro predznanje, pridobljeno v OŠ in SŠ, zanimanje za slovenski jezik, študenti RP in študenti PV pa tudi vaje ter predavanja na fakulteti. Anketiranci so na drugi strani omenjali tudi vsesplošno neuporabo knjižnega jezika.

Glede obravnave in uporabe pravopisnih pravil v osnovni in srednji šoli so študenti zapisali, da jih večina učiteljev ni opozarjala na pravopisne napake, prav tako pa je več kot polovica študentov trdila, da se v OŠ niso naučili uporabljati jezikovnih priročnikov, kljub temu da je to eden izmed ciljev pouka slovenščine od drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja naprej (Program osnovna šola 2011). Vprašani so menili, da bi bilo treba narediti več pravopisnih vaj in da bi morali vsi učitelji, ne glede na predmet, ki ga poučujejo, opozarjati na pravopis, pri pouku slovenščine pa bi morali jezikovnemu pouku in pravopisu dati več poudarka. V učnem načrtu za slovenščino (prav tam) je zapisano, da naj bi od 2. razreda naprej obravnavi neumetnostnih besedil namenili 60 odstotkov ur predmeta, obravnavi umetnostnih besedil pa 40 odstotkov, a rezultati kažejo, da se kljub temu določenemu razmerju več ur pouka namenja književnosti. Tudi raziskava avtorice M. Bešter Turk (2016) je pokazala, da več kot 60 % vprašanih dijakov meni, da se v srednji šoli več časa namenja književnemu kot pa jezikovnemu pouku.

Anketiranci so odgovarjali tudi na vprašanja o študiju na PEF UL v povezavi s slovenščino in pravopisom. Študenti RP in PV v večini menijo, da so imeli dovolj ur pouka slovenščine in pravopisa med študijem, nekateri bodoči učitelji razrednega pouka pa bi si vseeno želeli imeti slovenščino v vseh letnikih študija (imajo jo v treh letnikih) ter še nekaj dodatnih vaj pravopisa. Teh si želijo tudi bodoči vzgojitelji (slovenski jezik imajo v enem letniku) in menijo, da bi predvsem profesorji morali biti zgled pravilnega pisanja v slovenskem jeziku. Študenti, ki slovenskega jezika nimajo

- UČBENIKI
- PRIROČNIKI
- SPLETNI VIRI

v študijskem predmetniku, si želijo, da bi le-ta bil na vseh študijskih smereh na PEF UL in bi tam lahko ponovili in poglobili znanje pravopisnih pravil. D. Skubic (2016) je v svoji raziskavi med študenti ugotovila, da bi bila nujna slovenistična izobrazba vseh bodočih pedagogov (ne samo na PEF UL).

Z raziskavo smo tudi ugotovili, da večina študentov Slovenskega pravopisa (SP) ne uporablja ali pa ga uporablja le redko. Najpogosteje ga uporabljajo študenti RP, in sicer Slovenski pravopis v elektronski obliki, ker je dostopnejši, iskanje pa je veliko hitrejše. Študenti RP pri pravopisnih vajah med študijem spoznajo SP in ga tudi veliko uporabljajo, zato pogosteje posegajo po njem kot ostali študenti. Tisti, ki uporabljajo jezikovni priročnik, nekoliko višje ocenjujejo svojo pravopisno zmožnost, saj z brskanjem po SP nenehno utrjujejo in dopolnjujejo svoje pravopisno znanje.

Anketiranci so odgovorili tudi na odprto vprašanje, ali se jim zdi obvladovanje pravopisa danes pomembno in zakaj. Študentom PEF UL se obvladovanje pravopisnih pravil zdi pomembno, kot najpogostejši razlog za to pa so navedli ohranjanje slovenskega jezika in kulture. Pogost je bil tudi odgovor, da smo pedagogi tisti, ki moramo biti zgled otrokom in moramo zato tako pisati kot govoriti pravilno slovensko, s tem pa se krepi tudi naš položaj v javnosti.

Pri odgovorih na odprta vprašanja v anketnem vprašalniku se je prav (ne)obvladovanje pravopisnih pravil pri študentih najbolj pokazalo, saj je bilo v njihovih zapisih veliko pravopisnih (in slovničnih) napak. Napake so se pojavljale predvsem pri uporabi ločil (predvsem vejice) in velike začetnice na začetku povedi ter zapisovanju kritičnih glasov (na primer zapis besede materni /jezik/, nadaljnje /življenje/ ...).

Študenti PEF UL se v večini strinjajo, da je obvladovanje pravopisa v pedagoškem poklicu pomembno, obenem pa pri svojih starejših kolegih večinoma ne opažajo pomanjkljivega znanja pravopisa, pri svojih sošolcih – študentih pa pogosteje opazijo pravopisne napake. Tudi ti sošolci bodo

kmalu postali pedagoški delavci – sprašujemo se, ali bodo kasneje res izpopolnili svoje znanje pravopisa. Verjetno ne, so pa študenti bolj kritični do svojih sošolcev kot do tistih, ki so že zaposleni v določenem pedagoškem poklicu (Medved 2017), saj jim ti predstavljajo zgled in so izkušenejši od njih.

Sklep

Rezultati raziskave T. Medved (2017) kažejo na to, da so potrebne spremembe pri izobraževanju učencev in študentov glede pravopisnih pravil na vseh stopnjah izobraževanja. Ugotovitve so lahko spodbuda tako osnovnošolskim kot srednješolskim učiteljem vseh predmetov, da so pozornejši na svoja zapisana besedila, učence in dijake pa naj opozarjajo na pravopisne napake. Obenem naj bo to spodbuda učiteljem slovenščine, da bi pravopis obravnavali z zanimivejšimi, realnimi in aktualnimi primeri in predvsem sistematično ter bi dali enak poudarek književnemu in jezikovnemu pouku. Na Pedagoški fakulteti UL pa bi bilo smiselno razmisliti o uvedbi predmeta slovenščine za študente vseh smeri ali pa vsaj o kratki ponovitvi pravopisnih pravil v obliki nekajurnega tečaja ali predavanja.

Viri in literatura

Bešter Turk, Marja, 2011: Sporazumevalna zmožnost – eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine. *Jezik in slovstvo* 56 (3–4). 111–130.

Bešter Turk, Marja, 2016: Toporišičev pogled na poučevanje slovenskega jezika v šoli in današnje stanje. V: Kržišnik, Erika, Hladnik, Miran (ur.): *Toporišičeva Obdobja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 481–488. Dostopno na: <http://centerslo.si/wp-content/uploads/2016/11/BesterTurk.pdf> (20. 1. 2019).

Čudič, Alenka, 2013: *Analiza zapisanih navodil v kontrolnih nalogah in na učnih listih: diplomsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Pedagoška fakulteta.

Glad, Leona, 2009: *Stopnja jezikovne zmožnosti pri diplomiranih vzgojiteljih/vzgojiteljih: diplomska naloga*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Pedagoška fakulteta.

Križaj Ortar, Martina, 2006: Učenčeva sporazumevalna zmožnost v slovenščini. *Vzgoja in izobraževanje* 37 (1). 69–71.

Lovišček, Erika, 2003: *Pravopisna zmožnost srednješolskih profesorjev, ki poučujejo nejezikovne predmete: diplomska naloga*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta.

Medved, Tjaša, 2017: *Stališča študentov Pedagoške fakultete UL do slovenskega pravopisa: magistrsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Pedagoška fakulteta. Dostopno na: <http://pefprints.pef.uni-lj.si/4560/> (15. 1. 2019).

Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt, 2011. Ljubljana: Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf (16. 1. 2019).

Skubic, Darija, 2016: Slovenščina v vzgoji in izobraževanju v očeh študentk in študentov Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani. Kržišnik, Erika, Hladnik, Miran (ur.): *Toporišičeva Obdobja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 513–521. Dostopno na: <http://centerslo.si/wp-content/uploads/2016/11/Skubic.pdf> (20. 1. 2019).

Šek Mertük, Polonca, 2011: Neupoštevanje pravopisnih pravil v učnih pripravah na nastope pri matematiki. V: Kranjc, Simona (ur.): *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 449–454.

Iz digitalne bralnice ZRSS

www.zrss.si/strokovne-resitve/digitalna-bralnica

V digitalni bralnici lahko dve leti po izidu prelistate **strokovne revije**, ki so izšle pri Zavodu RS za šolstvo in so vam BREZPLAČNO dosegljive tudi v PDF obliki. Prijetno strokovno branje vam želimo.

